

Świat widziany wieloma oczami, czyli od empatii do tolerancji

SCENARIUSZ DLA SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH

IZABELA MEYZA

Żyjąc w cyfrowym świecie, często prześlizgujemy się po fotografiach: lajkujemy, piszemy krótkie (czasem oceniające) komentarze, przeskakujemy z jednego portalu na drugi. Lekcja, którą proponujemy, pozwala doświadczyć empatycznego patrzenia na obraz i ludzi na nim przedstawionych. Dzięki temu rozwija w uczniach i uczennicach umiejętność budowania porozumienia z osobami o odmiennych poglądach, pochodzeniu etnicznym czy doświadczeniu życiowym.

Cel lekcji

W czasie lekcji uczennice i uczniowie będą mieli okazję przyjrzeć się fotografiom z różnych punktów widzenia, starając się zrozumieć odczucia, myśli i motywacje osób na nich przedstawionych. Dowiedzą się, jaką rolę empatia może pełnić w budowaniu porozumienia z osobami o odmiennych poglądach, pochodzeniu etnicznym, orientacji seksualnej czy będących w innej sytuacji życiowej.

Wskazówka: Przed lekcją wybierz zdjęcie, które chcesz omówić z klasą. Może być to fotografia odnosząca się do bieżących wydarzeń albo taka, która porusza aktualny dla uczniów temat. Ważne, żeby znajdowało się na niej kilka osób, reprezentujących różne punkty widzenia (np. dorośli, dzieci, osoby o różnym kolorze skóry czy różnych rolach społecznych). Poniższy scenariusz bazuje na jednym ze zdjęć z programu Solidarność. Podaj dalej!:

[fot. © Giulio Di Meo (Włochy): Zdjęcie jest częścią większego projektu ilustrującego społeczną reakcję na pandemię i kryzys służby zdrowia w Bolonii. Przedstawia akt solidarności organizacji pozarządowych, które w obliczu kryzysu sanitarnego i pilnej potrzeby wsparcia osób w kryzysie bezdomności zorganizowały zrzutkę o nazwie „partyzancka sztafeta żywnościowa”: <https://www.szkolazklasa.org.pl/wp-content/uploads/2022/03/zdjecie-solidarnosc-podaj-dalej-2021-22-online-mecz.png>]

1. Porozmawiajcie o zdjęciu (5 min.)

Wyświetl wybrane zdjęcie na ekranie lub rozdaj uczniom i uczennicom wydrukowane kopie. Zapytaj:

- » Jakie macie pierwsze skojarzenia z tym zdjęciem?
- » Czy wiecie, w jakich okolicznościach powstało [jeśli nie, krótko doprecyzuj kontekst]?
- » Jakie myśli i uczucia pojawiają się w Was, kiedy na nie patrzycie?
- » Czy blisko Wam do którejś z postaci?

Wypisz pierwsze skojarzenia związane ze zdjęciem. Powiedz, że wróćcie do nich pod koniec zajęć.

Podsumuj, że zazwyczaj patrzymy na obrazy przez pryzmat własnego doświadczenia. Naturalne jest to, że mamy różne myśli, a nawet oceny związane z osobami, na które patrzymy. Czasem o tym, czy ktoś budzi naszą sympatię, decyduje po prostu pierwsze wrażenie: spojrzenie tej osoby, skojarzenia, które się w nas rodzą czy nawet nasz nastrój w danej chwili. Zapytaj uczniów i uczennice:

- » Czy zdarzyło Wam się, że ktoś Was ocenił (albo Wy kogoś) na podstawie pierwszego wrażenia? Czy przy bliższym poznaniu pierwsze wrażenie się potwierdziło?

Pozwól na krótkie podzielenie się historiami z życia osób uczestniczących w zajęciach.

Następnie zaproś osoby uczestniczące do bliższego przyjrzenia się osobom z fotografii.

2. Patrzymy z różnych perspektyw (15 min.)

Podziel uczniów i uczennice na grupy. Każdej z nich przyporządkuj jedną osobę ze zdjęcia. Możesz pociąć wydrukowane zdjęcie tak, żeby na każdym fragmencie znalazła się jedna postać albo umieścić ich opisy w różnych miejscach sali i poprosić osoby uczestniczące, by usiadły przy tej osobie, które najbardziej ich zaintrygowała.) To jej przyjrzą się bliżej.

Rozdaj każdej osobie uczestniczącej w zajęciach kartę pracy „Różne punkty widzenia”. Powiedz, że poznawanie perspektywy postaci będzie kilkuetapowe.

- a. Zaproponuj, żeby najpierw każda osoba z grupy przemyślała indywidualnie odpowiedzi na zamieszczone w karcie pytania (możesz zaznaczyć, że nie trzeba będzie tego nikomu pokazywać ani omawiać na forum klasy).
- b. Następnie niech uczniowie i uczennice podyskutują w grupie o tym, co napisali. Czy odpowiedzi na poszczególne pytania się różnią, czy są podobne?
- c. Na koniec niech wspólnie wypełnią ostatni punkt na karcie?

Wskazówka: Powiedz uczniom i uczennicom, żeby nie martwili się, jeśli nie mają wielkiej wiedzy o osobach ze zdjęcia. W ćwiczeniu można „gdybać”, zamieszczać hipotezy. Chodzi o to, żeby spróbować wejść w buty danej osoby, a nie żeby bezbłędnie odgadnąć jej motywacje. Zaznacz, że nie ma tu słusznych i niesłusznych odpowiedzi.

3. Świat widziany wieloma oczami (10 min.)

Wyeksponuj zdjęcie (np. na ekranie) i poproś grupy, by kolejno wychodziły na środek i czytały ostatni punkt formularza zaznaczając, której osoby dotyczy. Ważne, by działało się to bez komentarzy: poproś osoby uczestniczące o uważne słuchanie.

Po zakończonym doświadczeniu zapytaj uczniów i uczennice:

- » Czy trudno było Wam wejść w buty Waszej postaci?
- » Czy różniliście się w tym, jak ją widzicie?

4. Refleksja (10 min.)

Przypomnij uczniom ich pierwsze skojarzenia i zapytaj, czy coś się w nich zmieniło.

Zapytaj:

- » Czy po tym ćwiczeniu patrzycie inaczej na osoby ze zdjęcia?
- » Czy mielibyście ochotę się z nimi spotkać i dowiedzieć o nich więcej? Czego chcielibyście się jeszcze od nich dowiedzieć?
- » Co mogłoby pomóc ludziom rozmawiać życzliwie z osobami, które się od nas różnią?
- » Co pomaga nam być bardziej empatycznymi?
- » Czy znacie jakieś przypadki z historii lub życia społecznego, kiedy stereotypowe patrzenie na ludzi doprowadziło do bolesnych sytuacji?

Podkreśl, że nasze mózgi działają tak, że zazwyczaj tworzą pierwsze wrażenie dotyczące kogoś, kogo dopiero poznajemy. Lubią też „wkładać ludzi w szufladki” (możesz wprowadzić pojęcia etykietowania i stereotypu) – najczęściej robią to, kiedy dana osoba przypomina takie, które już znamy lub o których słyszeliśmy. To normalna pierwsza reakcja. Zauważ, że takie podejście może nas oddalać od porozumienia z osobą, która się od nas różni. Ocenianie, patrzenie przez pryzmat stereotypów, a nawet nasze pierwsze myśli lub skojarzenia mogą sprawić, że przestaniemy patrzeć na ludzi z ciekawością i uważnością.

A dlaczego warto to robić? Powiedz do uczniów i uczennic: „Każdy i każda z nas ma złożoną tożsamość: oprócz tego, że jesteś chłopakiem/dziewczyną, uczniem/uczennicą, osobą o określonej orientacji seksualnej czy pochodzeniu etnicznym masz też inne cechy, które nie są widoczne na pierwszy rzut oka. Kiedy oceniamy innych pobieżnie i widzimy ich tylko jako przynależnych do jednej grupy albo bazujemy tylko na naszej perspektywie, może to być dla nich niesprawiedliwe. Tak samo może być niesprawiedliwe dla nas, kiedy ktoś nas tak widzi.”

5. Zakończenie (5min.)

Na koniec poproś, by osoby uczestniczące indywidualnie dokończyły zdanie: „Kiedy następnym razem spotkam osobę, która bardzo się ode mnie różni, chciał(a)bym...”. Niech zapiszą je na małej karteczce. Mogą ją następnie schować do kieszeni i zabrać ze sobą.

Potrzebne materiały:

- » karty pracy *Różne punkty widzenia* dla wszystkich osób uczestniczących
- » wybrane zdjęcie (lub kilka) w formie elektronicznej lub wydruku
- » małe karteczki (post-ity) i długopisy

Karta pracy „Różne punkty widzenia”

Na zdjęciu, na które patrzysz, znajdują się różne osoby. Każda z nich ma swoje myśli, spostrzeżenia i swoją historię. Każda z nich widzi świat z innej perspektywy. W tym ćwiczeniu wybierzesz jedną postać, której perspektywę postarasz się zrozumieć.

1. Zanim to zrobisz, spójrz na fotografię. Jakie masz myśli i spostrzeżenia, kiedy na nią patrzysz? Co przychodzi Ci do głowy? Zapisz to.
2. Teraz odłóż na chwilę swoją perspektywę na bok. Wybierz osobę, której chcesz się lepiej przyjrzeć. Co wiesz o sytuacji tej osoby? Opisz to, co wiesz – także spoza zdjęcia [kiedy zdjęcie było robione? ile lat ma ta osoba? co może robić w życiu? gdzie mieszka? itp.]. Opisz kontekst, w którym się znajduje [sytuacja życiowa/rola społeczna/moment historyczny]. Nawet jeśli czegoś nie wiesz dokładnie, możesz „gdybać” i napisać to, co wydaje Ci się prawdopodobne.
3. Jak świat wygląda z perspektywy Twojej postaci? [co ta osoba widzi? co może słyszeć? na kogo patrzy? co się dzieje wokół niej – czy jest głośno, cicho, spokojnie czy dużo się dzieje?]. Opisz, jakie relacje mogą ją wiązać z innymi osobami ze zdjęcia lub z fotografem.
4. Następnie zastanów się, co jest dla tej osoby najważniejsze w momencie robienia zdjęcia? Jakie potrzeby ma zaspokojone, a jakich nie? Jakie ma nadzieje i obawy? O czym marzy? Co by chciała zmienić w swoim życiu? Zapisz to w 1-3 zdaniach.
5. Ten punkt wypełnijcie wspólnie całą grupą.

To jest ..... [nadajcie imię swojej postaci], która(y) .....

.....

..... [kim jest, ile ma lat, co robi w życiu]. Ważne dla niej/niego jest

.....

..... [co jest dla niej najistotniejsze, co by chciała zmienić, o czym marzy].